
Comunitatea laică și parohia în Jelna la 1500: între micro-istorie și micro-sociologie

Adinel C. DINCĂ

Dr. habil., conf., Universitatea Babeș-Bolyai,
Cluj-Napoca
CȘ II, Institutul de Istorie „George Barițiu”
din Cluj-Napoca al Academiei Române
adinel.dinca@ubbcluj.ro

Rezumat

Investigația de față își propune să aplice o grilă de interpretare modernă, cu instrumente specifice anchetelor micro-istorice și micro-sociologice, asupra unei surse documentare inedite, registrul bisericii Sf. Petru din Jelna. Vor fi discutate detaliile care reies din izvorul istoric așa cum au fost acestea consemnate de către preotul paroh Toma Bistrițeanul, relatări care acoperă două decenii (1486–1506) și constituie un sfert din volumul însemnărilor cuprinse în jurnalul contabil (circa 50 pagini). Punctele de interes ale analizei sunt, pe rând, autorul textului, comunitatea enoriașilor, și, în cele din urmă, patrimoniul bisericesc, aspecte reflectate în sursă prin intermediul rapoartelor întocmite anual în prezența episcopului ales și a consiliului bisericesc laic. Varietatea informațiilor permite surprinderea mai multor aspecte ale organizării interne a comunității rurale, de la nucleul politic al acesteia, la manifestările pioase ale enoriașilor și reglementarea relațiilor sociale prin încheierea căsătoriilor sau intervenția executorilor testamentari.

Cuvinte cheie

Registru contabil, spațiu rural, sași ardeleni, conștiință juridică, episcop, preot paroh.

The Lay Community and Parish of Jelna Around 1500: Between Micro-History and Micro-Sociology

Abstract

The goal of the current study is to use a contemporary interpretation grid and techniques tailored for micro-historical and micro-sociological investigations on a late medieval-early modern documentary source, the account book belonging to the church of St. Peter in Jelna. The discussion will focus on the data that comes to light from the historical source as it was documented by the parish priest Thomas from Bistrița over two decades (1486–1506); these annotations make for a quarter of

the register (about 50 pages). Distinct points of interest emerge from the text – the author, the village community, and the ecclesiastical patrimony — as reflected in the source through reports issued on a regular basis in the presence of laymen: the elected churchwarden, and the church council. The variety of information allows for the capture of numerous facets of the rural community's internal organization, from its political core to the pious gestures of parishioners and the regulation of social ties through weddings and the intervention of testamentary executors.

Keywords

Account book, rural area, Transylvanian Saxons, legal mentality, churchwarden, parish priest.

1. Introducere

În contextul actual, cercetările privind viața de zi cu zi a „oamenilor mărunți” din Transilvania evului mediu și modernității timpurii sunt împiedicate de un dublu obstacol: pe de o parte lipsesc studiile care să îmbrățișeze metodologic direcțiile trasate de genul micro-istoric¹, iar pe de altă parte baza acestor studii, materialul documentar păstrat mai ales începând cu mijlocul secolului al XV-lea, rămâne în continuare accesibil unui număr restrâns de specialiști. Factorii de interes ai acestei abordări vin în opoziție cu tratarea de factură clasică (reconstituiri din texte oficiale, în special de natură politică, axate pe acțiunile liderilor seculari sau religioși), concentrându-se pe viața cotidiană a indivizilor obișnuiți și pe experiențele lor subiective, așa cu reies acestea dintr-o varietate de surse neoficiale sau informale (scrisori, jurnale sau alte scrieri din cadrul intim). Astfel, o reconstituire micro-sociologică² a interacțiunilor simbolice și a activităților uzuale din spațiul rural, dincolo de evenimente politico-militare care au intrat în marea narațiune istorică a provinciei, poate fi realizată doar cu sprijinul unei analize inter-disciplinare largi.

Sursele de arhivă privind viața religioasă, intelectuală și culturală a comunităților săsești din jurul Bistriței în a doua jumătate a veacului al XV-lea și primele două decenii ale celui următor au supraviețuit într-un număr extrem de modest. Actele emise de forurile decizionale ale localităților din *hinterland*-ul centrului urban s-au păstrat într-o și mai mică măsură, la fel precum orice însemnări administrative, emise fie în sfera

1 Vezi Levi 1991; Revel 2010; Trivellato 2015; Robisheaux *et al.* 2017.

2 Un tip de analiză sociologică cu rădăcini în secolul al XIX-lea, când pionierul științelor sociale Frédéric Le Play († 1882) a inițiat analiza unităților familiale reflectate în bugetul lor. Vor fi urmăriți în contextul de față coordonatele metodologice ale disciplinei așa cum au fost definite și aplicate de către cercetătorii moderni din cel „de-al treilea val” al sociologiei istorice (după 1990), ca metodă de a surprinde dimensiunea strict cotidiană a vieții sociale, interacțiunile individuale, alegerile, criteriile de adeziune, ierarhiile sociale și chiar conflictele în cadrul grupurilor mici, vezi Demetriou, Roudometof 2014, în special pp. 53–54.